

Tolke kvalitet: debat på Folkemødet

Lørdag den 13. juni 2026, kl. 15:00-15:45, Kæmpestrandens debattelt

Hvor længe skal der gå, før tvivlsom tolkning bliver et samfundsproblem?

Dårlig tolkning er ikke bare et irritationsmoment for advokater, politifolk og andre brugere af tolke. Det svækker retssikkerheden og forringer myndigheders arbejde. Ikke mindst får det ofte store konsekvenser for de udlændinge og danskere, der er involverede i sager med tolk på. Men i Danmark larmer kvalitetssikring af tolke ved sit fravær. Problemet er velkendt og virker til tider indgroet. Derfor inviterer Tolkesamfundet relevante aktører til en kritisk men konstruktiv debat. Løsningerne ligger nemlig lige for: bedre uddannelse af tolke, strengere krav til statens brug af tolke og kurser i hensigtsmæssig brug af tolke. Måske endda en tolkelov, som man har i Norge. Vi ved, hvad der skal til, men hvorfor sker det ikke?

Deltagere:

(TKC) Tanya Karoli Christensen, Professor i dansk sprog, Københavns Universitet

(FW) Frederik Waage, professor, dr. jur. i retsvidenskab, Syddansk Universitet

(EK) Erbil Kaya, Forsvarsadvokat, Advokatfirmaet Erbil G.E. Kaya

(HER) Henrik Engell Rhod, Retspræsident, Retten på Bornholm

(PT) Philip Thinggaard, Formand, Tolkesamfundet (*Moderator*)

Transkribering af lydoptagelse:

PT: Velkommen til Kæmpestrandens debattelt her på Folkemødet, til en samtale om brug af tolke, især ved de danske domstole. Der bliver brugt tolke vidt og bredt i det danske samfund.

Vi kommer især til at tale om tolkning af svingende kvalitet, fordi det er rimelig velkendt, at der er kvalitetsproblemer inden for faget tolkning.

Jeg er selv tolk.

Det er vi i øvrigt alle sammen herinde.

Og dér har vi netop problemet, nemlig at titlen tolk ikke er beskyttet. Så der mangler certificeringer og uddannelser og anden kvalitetskontrol. Men vi skal prøve at dykke ned i, hvorfor det er tilfældet.

Jeg hedder Philip Thinggaard og er formand for Tolkesamfundet, som er en brancheforening for tolke. Som moderator i dag har jeg dermed en interesse og en aktie i sagen, bare for ligesom at varedeklarere den del.

Jeg vil begynde med et spørgsmål, jeg har bakset med i snart 25 år som tolk på freelance-basis. Nemlig, hvornår bliver tvivlsom tolkning, eller problematisk tolkning, et samfundsproblem?

Det kan selvfølgelig være ærgerligt for den enkeltes retssikkerhed, eller det kan være ærgerligt for dem, der arbejder med tolke, hvis kvaliteten mangler. Men det ser ud til at være et standende problem, der i årtier er blevet kritiseret, uden at man i Danmark har fået sat standarder for at løse det og sikre kvaliteten.

Så det er ukontroversielt at sige, at tolkningen er utilstrækkelig, og at der er en masse problemer på det område. Hvor alvorlige følgerne så er, er et andet spørgsmål, som vi skal dykke ned i her i dag.

For det kan lidt være sådan et mange-bække-små-problem. Altså hvor mange små fejl eller tilfælde skal der til, før noget bliver betragtet som et strukturelt problem? Et problem, som også skader samfundet, hvad end det er økonomisk eller retssikkerhedsmæssigt.

Så vi har inviteret et panel i dag, bestående af fire eksperter, hver fra sit felt. Vi mangler lige den sidste, men han er på vej. Han skal i øvrigt fortælle os om netop retssikkerhedsperspektivet af tolkning.

Jeg vil præsentere deltagerne i form af spørgsmål til dem hver især.

Jeg vil starte med dig, Erbil Kaya, forsvarsadvokat. Du har været kritisk over for systemet for tolkning i de danske domstole. Kan du beskrive, hvordan du har oplevet og opdaget mangelfuld tolkning, og ikke mindst handlet på det, inde i retssalen?

EB: Man kan sige, at de danske domstole jo er kendetegnet ved at være en velsmurt maskine. Retssikkerheden er høj, tilliden til systemet og dommerne og anklagemyndighederne og dommerne er høj. Og det er jo selvfølgelig en positiv ting. Og alle i lokalet er som udgangspunkt uddannede mennesker.

Men de eneste, der ikke (*nødvendigtvis, red.*) er uddannede i det arbejde, de foretager sig, det er tolkene. De er kendetegnet ved manglende professionalisering. Man kan komme nærmest fra gaden, skulle jeg til at sige, i hvert fald uden en særlig uddannelsesmæssig baggrund, og så komme ind og tolke.

Det er noget, vi desværre lider under ved domstolene, at tolkningen er kendetegnet ved at være mangelfuld, ikke tilstrækkelig. Det har selvfølgelig nogle konsekvenser af betydning i forhold til troværdighedsvurderingen og i sidste ende domstolenes vurdering af, om det er en forklaring, man tror på eller ikke tror på.

Og der har jeg i hvert fald grebet ind en del gange. Jeg må sige, at jeg er begyndt at smide fløjlshandskerne. Fordi det er jo klart, at det er svært i en situation, hvor der er dommer og så videre, at gribe ind og sige, at det her ikke er godt nok.

Men jeg tror, at alle ofte er med på, at der er noget, som er på en måde, som det ikke burde være. Og det gør, at der i hvert fald er flere gange, hvor jeg har fået udskiftet nogle tolke.

PT: Og du har så den fordel, at du i de situationer, det har formentlig været tyrkisk, som du er mestrer, har været i stand til at kunne kigge den pågældende tolk i kortene og bryde ind, er det rigtigt forstået?

EK: I hvert fald er tyrkisk noget, jeg mestrer, og derfor har jeg mulighed for at gribe ind på en helt anden måde. Også hvor vi har haft sager, hvor noget er blevet oversat på en måde, også i anklageskriftet, omkring trusler eksempelvis, hvor tingene kan opfattes anderledes, og hvor der skete frifindelse, fordi man har kunnet gøre opmærksom på, at ord ikke nødvendigvis skal tolkes ordret, men at der kan være tale om en eller anden metafor for et ord.

Og der kan jeg henvise til et bestemt eksempel fra det virkelige liv fra Retten i Glostrup, fra tilbage i 2023, hvor klienten var tiltalt for, at han skulle have sagt *"Jeg vil skære halsen over på dig og se blodet flyde"*, og også havde sagt: *"Jeg vil ikke ville se på dine tårer, jeg vil læse til dit liv. Kom så til dig selv."*

Så kan man spørge sig selv om, hvad det betyder på dansk, altså om det overhovedet er korrekt tolket på dansk, fordi det lyder mærkeligt. Men hvor man alligevel kunne gøre opmærksom på, at det også kan have en helt anden betydning end den direkte betydning.

Det svarer lidt til at sige: *"Han gik fuldstændig agurk"*. Så hvis du oversætter *"fuldstændig agurk"* til engelsk, eller tyrkisk, eller arabisk, eller hvilket sprog det er, så giver det jo ikke nogen mening. Der bliver du nødt til at oversætte den metaforiske betydning af det at *"gå agurk"*, men fordi der ikke er den professionalisering inden for erhvervet, hvad gør man så? Oversætter man så direkte eller betydningen?

PT: *"He went cucumber"*, må det jo så hedde. Og det med trusler bringer os videre til dig, Tanya Karoli Christensen, vores næste paneldeltager. For trusler er noget, du ved en del om, som retslingvist og professor i dansk sprog. Den måde, som Erbil lige har beskrevet, at han kan finde på at udfordre tolkningen i retssager på, er det noget, du kan fortælle os lidt videre om? Hvis vi bare glemmer fremmedsprog for en stund: dét der med når ord er præcise, og når de bliver fortolket?

TKC: Ja, helt sikkert. Vi ved fra retssager, at det også i et vist omfang er en kamp om sprog. Altså hvad er det egentlig, vi taler om? Det vil jo ofte være nødvendigt i en retssag at klarlægge: Hvilken hændelse er det egentlig, der er sket? Er der sket noget kriminelt? Og hvilken grad af grovhed er det? Altså for eksempel taler vi om det, der hedder simpel vold eller grov vold.

Og der har vi noget forskellig terminologi, vi kan bruge om de her ting. Så det kan være sådan noget som at en forsvarsadvokat kan kalde noget en *"let flad"*, mens en anklager kan kalde det en *"hård lussing"*. Eller der kan være forskel på at sige, at man *"rammer"* noget, eller man *"smadrer"* noget. Og det giver nogle helt forskellige billeder af alvorsgraden. Og det gælder jo bare inden for vores eget sprog.

Og undersøgelser viser, at folk simpelthen tolker situationen helt forskelligt, afhængig af hvilket ordvalg, man bruger, og hvad det var, der skete.

PT: Tak for det. Og så har vi Henrik Engell Rhod, som er retspræsident ved retten her på Bornholm. Vi har inviteret dig af andre grunde end, at du er lokal, nemlig at du har beskæftiget dig fagpolitisk med tolkning og kvalitetssikring af tolkning i de danske retssale. Kan du prøve at beskrive, hvordan det opleves set fra dommersædet, når tolkningen går skævt, eller når der breder sig en usikkerhed i retssalen?

HER: Det er jo ikke fordi, vi skal tolke, når folk taler bornholmsk. Men i forhold til dit spørgsmål og din indledning, så er tvivlsom sagsoplysning altid en udfordring, hvad enten det er på skrift eller mundtligt. Og det giver jo selvfølgelig en ekstra udfordring i forhold til, når vi behandler sagerne, og sikrer os, at vi nu også får det så præcist beskrevet som muligt, herunder også gennem en tolkning. Og nu er det sjældent, det viser en udfordring, kan man sige, i de klassiske vesterlandske sprog, når vi kommer ud der hvor langt, langt de fleste dommere jo ikke kender til sproget, så giver det anledning til en ekstra opmærksomhed i forhold til det billede, der er af tolkningen, altså tolkens reaktion på det, der bliver forklaret af tiltalte eller af vidnet.

Og når man sammenholder det med det, der er blevet tolket tidligere af den samme person, og der pludselig kommer andre ord eller beskrivelser på banen, så er vi selvfølgelig ekstra opmærksomme på det, også i forhold til de skriftlige beviser, der også ligger i sagen, og hvordan tingene nærmere hænger sammen, når vi får det tolket.

I den tolkning kan du af og til opleve om det spørgsmål, der bliver stillet og det svar, der bliver givet: Hvor lang eller kort er tolkningen i forhold til det? Det kan ikke stå alene, det ved vi godt, men også i sammenhæng med hvilke ord og hvilken vægt, der bliver lagt i tolkningen, navnlig når der er tale om ord, hvor vægten af ordene har en betydning, så er vi ekstra opmærksomme på, hvorvidt det er det, der er blevet sagt. Og hvis man er i tvivl, så vil man jo selvfølgelig spørge tolken en ekstra gang: Hvad menes der med det? Og få vedkommende til at udlægge det igen, altså den tiltalte eller vidnet, og så få tolkens svar på det. Man skal huske på, at tolken jo er sprogformidler. Så vi skal være opmærksomme på, at det, som bliver gengivet, er så tæt på det, det som også er blevet sagt på originalsproget.

PT: Det vender vi også tilbage til. Men det er da rart at høre, at gennemsnittet af dommerne i de danske retssale mestrer de store europæiske sprog. Var det det, jeg hørte dig sige?

HER: Engelsk for eksempel. Der er jo flere kollegaer, som har tolkning med, fordi retssproget jo er dansk, men hvor man godt kan følge med på sidelinjen i forhold til det, der kommer frem. For eksempel, hvis du tager til Sønderjylland, så vil du opleve, at tysk for nogle kolleger er ret præsent. Eller i hvert fald for min egen del norsk og svensk, dér behøver jeg for så vidt ikke tolkning. Hvis

parterne er indforstået med, at de forstår det, jamen så ville jeg måske typisk sige, at så har jeg ikke behov for min del at få tolket. Så det er det.

PT: Sidste paneldeltager er Frederik Waage, juraprofessor. Du kommer lige fra en debat om internationale konventioner, sammen med Dansk Folkeparti, blandt andet. Der står i fx menneskerettighederne, at man har ret til tolkebistand. Men der står ikke noget om, at det skal være en kvalificeret eller kompetent tolk.

Tror du, at dem, der forfattede de konventioner dengang, var lidt for blåøjede, og bare sagde "tolk", når det ikke er en beskyttet titel? Der står jo ikke, at man skal have ret til en *kompetent* advokat eller *kompetent* lægetilsyn. Der går man ud fra, det er en læge.

FW: EMRK (Europæiske Menneskerettighedskonvention) artikel 6, stk. 3 (e) omfatter retten til gratis tolkebistand for personer, der ikke forstår eller taler retssproget. Så det er en retsgaranti.

Det, vi der fokuserer på, er både civile sager og straffesager. Uskyldsformodningen synes jeg er meget central. Det er det første spørgsmål, man må stille i forhold til den her sag. Nu kom jeg selv lidt sent for sent til min anden debat i dag, fordi jeg misforstod det, der blev sagt på bornholmsk på vej til Kæmpestrandens debattelt.

Men det er vigtigt, at denne debat først og fremmest straffesager, fordi i civile sager er der givetvis tale om noget andet.

HER: Der er det jo parternes ansvar at stille med tolk.

FW: Ja, så det vi taler om i dag, det er straffesager.

HER: Jeg tror også, det er sådan, vi har forstået oplægget.

PT: Ja, det skal forstås sådan, at i en civil sag må man have hvem som helst med ind som tolk, er det rigtigt forstået?

HER: Ja, så længe vedkommende kan gøre sig forståelig. Det er parternes ansvar at skaffe vedkommende, men vedkommende skal stadig kunne gøre sig forståelig på en retssikkerhedsmæssigt forsvarlig måde.

Retten har kun ansvar for at skaffe en tolk i civile sager, hvis det er i de skandinaviske sprog, fordi der står direkte i retsplejeloven, at retten skal det. Men ellers så er det straffesager, hvor problemstillingen er.

FW: Og så er der jo et spørgsmål også om, hvor langt vi kan strække den traditionelt pragmatiske danske retstradition, som netop selv i straffesager indebærer, at vi nogle gange oplever i retslokalet, at der er nogen, der oversætter via en mobiltelefon, fordi man ikke lige har kunnet få den konkrete tolk derhen.

Der kunne man jo godt have nogle andre retstraditioner, hvor man ville være væsentligt mere firkantet og sige, at det vil vi bare ikke gøre. Jeg ved ikke, om man kan sige noget i forhold til spørgsmålet?

HER: Men nu ved jeg ikke lige, hvad du tænker på med at oversætte fra mobiltelefonen, fordi at hvis vi har straffesager, så har vi jo mundtlig tolkning med en fysisk-praktisk tolk ved side. Så det der med at oversætte fra mobiltelefonen er jeg i hvert fald ikke stødt på.

PT: Men kan vi måske høre, hvad du så er stødt på, hvad enten det er dig selv eller andre dommere og retspræsidenter, der fornemmer, at en retssager er på vej ned ad den forkerte vej på grund af tolkning?

HER: Ja, hvis der i den indbyrdes kommunikation mellem tolken og tolkebrugeren bliver spurgt ind til hinanden, som om der er tvivl om, hvordan dét og dét skal forstås, så bliver man jo ekstra opmærksom: Jamen, forstår de reelt hinanden? Er det det, der bliver sagt? Og så er der længden af det svar, som tolken viderebringer til retten, i forhold til det spørgsmål, som der bliver tolket for den pågældende. Flere elementer spiller ind og rejser en opmærksomhed, når man ikke selv er sproget bevendt.

PT: Og jeg kan så oplyse, at når man møder som tolk, opført på Rigspolitiets liste, som er den garanti, vi har i Danmark for kvalitet, så får man spørgsmålet: forstår I hinanden?

Og det spørgsmål giver jeg videre til udlændingen, i mit tilfælde som spansk-tolk: "*Me entiendes cuando hablo español?*"...Der bliver svaret "*Si*". Så rapporterer jeg tilbage til retten, at ja han forstod spørgsmålet: "*Forstår du mig, når jeg taler spansk?*" Men vedkommende har jo egentlig blot forstået, at jeg på spansk stillede ham spørgsmålet: "*Forstår du mig, når jeg taler spansk?*"

Der kunne jeg godt tænke mig at høre, hvordan det skulle garantere noget som helst?

HER: Det garanterer jo selvfølgelig ikke andet, end at man velsagtens forstår det, som du har sagt lige nu. Men videre i processen skal opmærksomheden være skærpet, og mig bekendt også er skærpet, fx i forhold til netop længden af det, der bliver tolket, forståelsen af det, altså: Har vedkommende sagt noget i den ene sætning, men siger du pludselig noget andet i den anden sætning? Desuden er der værdiladningen, nu blev eksemplet nævnt, om det er en "lussing" eller en "flad". Der skal det, man mener, være så præcist som muligt.

EB: Jeg er helt enig med Henrik, og det som der måske menes med, at man er opmærksom på det. Og det er jo et problem i sig selv, synes jeg. Altså at vi som professionelle aktører overhovedet skal være opmærksomme på tolkning. Vi er jo ikke opmærksomme på, om en advokat gør det godt eller skidt, eller en anklager gør det godt eller skidt, eller en dommer gør det godt eller skidt. Det er jo bare en forudsætning, at du *skal* kunne gøre det. Det er ikke noget, vi ligesom dealer med. Men lige så snart det drejer sig om tolkning, så er alle faresignalerne og antennerne helt oppe. Altså vi er oppe på dupperne i forhold til, om det nu også er rigtigt, fordi vi oplever så ofte, og alt for ofte, at der er noget, som simpelthen går galt.

Og der tror jeg, at vi har vænnet os til det her system. Altså, fordi vi er jo ikke efterladt med et alternativ. Alternativet er, at hvis denne her tolk ryger ud, så kalder vi på den næste. Og han er

formentlig dårligere, end den, vi lige har smidt ud. Eller nogenlunde på samme niveau. Og det gør jo selvfølgelig, at vi er blevet meget mere pragmatiske og går på kompromis, for mig at se, med nogle retssikkerhedsidealer, som vi ikke burde gå på kompromis med.

Og det er derfor, at vi jo burde have en uddannelse eller en certificeringsordning, hvor man altså blåstempler folk i stedet for, at de kommer ind som løsgående missiler. Og hvor vi ikke tør udsætte sagerne, fordi så kan vi ikke få dem berammet, og så opstår der en række andre problematikker.

PT: Så ud over det retssikkerhedsmæssige problem, så kan det forstyrre selve arbejdsgangen.

(22:00) Tanya, ville man kunne udnytte rent kommunikationsmæssigt i en retssag, at der er tolk på, og at tolken måske har lavere kvalifikationer, end godt er?

TKC: Ja, det tænker jeg godt, man ville kunne. Jeg synes, spørgsmålet i sig selv er ubehageligt.

Det gyser mig lidt ned ad ryggen med tanken om, at man skulle udnytte, at der var en ikke så kompetent tolk. Fordi det, der ligger i det, er jo i princippet så, at man prøver at narre nogen inden for de rammer, vi har i retssystemet. Og det synes jeg lyder rigtig ubehageligt.

Men der er da ikke nogen tvivl om, at hvis man har muligheden for at indlægge en forståelsesbarriere et sted, så ville man godt kunne udnytte det. Hvem der så skulle have interesse i det, det ved jeg egentlig ikke. Men det kunne man godt forestille sig, at der kunne være parter, der kunne have.

PT: Men måske for at stille spørgsmålet på en lidt mindre ubehagelig måde: Kunne man udnytte det forhold, at der overhovedet er tolk på, til at fremme sin sag igennem det ekstra led, der er, på en bestemt måde? Eventuelt ved at tale tilpasset, så tolkningen bliver mere klar og tydelig, end hvis man taler, som man plejer?

TKC: Klart! Klart! Ja, man kan gå til det med tolk på to grundlæggende to forskellige måder. Man kan antage, at tolken er i stand til at oversætte 1:1, hvad der er blevet sagt. Det er sådan set lidt det, der bliver lagt op til i Tolkehåndbogen, at tolken skal være usynlig og bare være formidler og sige det, der er blevet sagt.

PT: Hvad er problemet med den opfattelse, der står i Tolkehåndbogen?

TKC: At det kan man faktisk ikke. Ingen sprog er 1:1 det samme, hvor man bare ville kunne tage et ord og udskifte det med et andet. Nu havde vi et godt eksempel fra Erbil med at "gå agurk". Det er meningsløst oversat til de fleste andre sprog. Man vil aldrig sige "to go cucumber" på engelsk, for eksempel. Så ville folk ikke forstå, hvad man mente. Så det kan man simpelthen ikke.

Der er også masser af andre kontekstuelle ting, som ville være mærkelige at oversætte direkte. Altså i Tolkehåndbogen står der, at tolken skal oversætte, som om man stadigvæk var den, der talte. Så det vil sige, at hvis Erbil har sagt noget, og jeg skulle tolke for ham. Så hvis Erbil har sagt "jeg er" et eller andet, så skal jeg faktisk også sige, at "jeg er", fordi jeg skal tale med hans stemme. Det er ikke altid, at det er meningsfuldt at gøre i sammenhæng, fordi man simpelthen som nyttilkommen i en

dansk retssag kan være i tvivl om: Hvem taler nu? hvem er hvem her?, hvem har hvad på spil herinde?. Det kan også være simple ting som at forklare, hvor vi er relativt til hinanden her i lokalet, så det kan være, at en dommer har sagt "her". Men det kan være, at man er nødt til at være mere præcis, om hvad er her, og hvad var her i forhold til dommeren, når vi nu sidder her henne ved siden af hinanden "her". Der er mange ting, som gør, at det kan man faktisk ikke bare sådan én til én. Det giver hurtigt problemer.

Så der er ting i Tolkehåndbogen, som vi bare må erkende er dybt naive i forhold til, hvad det faktisk er, man er nødt til at gøre som tolk for at fremme forståelsen, som må være det vigtigste.

HER: Nu forstod jeg nok ikke helt, hvad du mente med at udnytte situationen, fordi hvem skulle have interesse i det? Men jeg kan måske nævne, at for eksempel vores svenske kollegaer i de fleste af deres retsbygninger faktisk har adskilt tolken fysisk fra den, der skal tolkes for, navnligt i små sprogområder, hvor en tolk ofte ikke ønsker at blive genkendt i miljøet og omvendt den, der tolkes for, heller ikke ønsker at kende til tolken. Jeg ved ikke, om det var det, du spurgte til før?

PT: Jeg vil sende spørgsmålet videre til dig, Erbil. Uden at kigge i en forsvarsadvokat for meget i kortene: hvis der er en tolk, der ikke kan sit kram, ville man kunne udnytte det? Ikke dig, eller nogen du kender, selvfølgelig.

EK: Ja, det kan man jo. Hvis det der bliver sagt på det sprog, man måtte forstå, ikke tåler en oversættelse, og hvis oversættelsen måske er forkert, så kunne man da godt være interesseret i at lade det passere. Nogle gange kan ordet "*kan*" eller "*skal*" måske betyde noget, og hvis han har sagt "*skal*", altså (som i pligt, red.) "*Det skal jeg gøre*", og det bliver oversat til "*kan*", fordi der ikke er den samme form for differentiering eller nuanceforskel eller forståelse for sprogets nuancer, at det måske kommer bedre ud som "*kan*" end "*skal*". Så kan det godt være, at man ikke har en interesse i at blande sig i det spørgsmål. Hvorimod, hvis det er det omvendte, så kunne man måske godt have en interesse i at sige, at det ikke var det, han sagde, så ville man sige "*Han sagde skal og ikke kan*". Så på den måde, hvis det er det, du tænker på i den situation, så ja.

PT: Frederik Waage, er der noget galt med rollebeskrivelsen af en tolk i en retssag, som du ser det? Er det den her usynlighed, vi lidt drømmer om, altså hvor tolken er sådan en, som ikke rigtig er der, og det med 1:1, som Tanya lige beskrev det, bestræber sig på at formidle sproget videre sådan helt gnidningsløst?

FW: Altså i virkeligheden en manglende rollebeskrivelse, og om det ville være bedre, er dit spørgsmål, at få det mere formaliseret, end det er på nuværende tidspunkt?

PT: Ja.

FW: Men bare lige for fuldstændighedens skyld vil jeg lige gøre det med mobiltelefonen færdig: Det var bare en konkret case omkring et grundlovsforhør, hvor man simpelthen ikke kunne nå at skaffe en tolk, hvor man konkret ringer en tolk op og gennemfører tolkningen.

PT: Ja, for de hænger jo på træerne. Og en tolk er en tolk.

FW: Ja. Og så gennemføres den mundtlige hovedforhandling eller grundlovsforhør på den måde. Jeg synes, at det har været en meget, meget vigtig debat, som Erbil blandt andet har stået for på baggrund af konkrete sager, som han ofte har taget op. Jeg tror også, at hvis man ser ankesager behandlet i øvre instanser, så vil der være mere opmærksomhed på, allerede på grundlag af denne her debat, at man forfølger det her spørgsmål og forsøger at skabe nogle bedre guidelines for domstolene. Noget man kan tiltræde. Jeg synes, det er et eksempel på den almindelige danske retspragmatisme, som både kendetegner civile sager og straffesager, at vi har en tendens til at tænke: Det skal nok gå alt sammen. Det er godt at være fleksibel og have fleksible muligheder, men balancegangen ligger mellem om man kræver mere formalisering og siger: Vi gennemfører ikke et grundlovsforhør med en tolk, som ikke er fysisk til stede. Altså simpelthen bliver mere formelle på nogle punkter. På samme måde som vi f.eks. ser, at man i andre lande har ordninger for, hvordan man udvælger en dommer til en konkret sag. Så er man sikker på, at dommeren ikke er inhabil. Hvor vi i Danmark har en fuldstændig pragmatisk linje, hvor retspræsidenten bestemmer, hvem der skal sidde som dommer i hvilken sag, eller i hvert fald kan gøre det. Så den almindelige danske retspragmatisme, som også i betydelig grad præger strafferetsplejen, der ville spørgsmålet jo være, om vi på det punkt bare er for *large* og siger, at det her det går nok.

PT: Det giver måske anledning til et spørgsmål til hele panelet. Er det her endnu et eksempel på det berømte danske tillidssamfund, hvor vi ikke kontrollerer ret meget, i det her tilfælde, om tolke rent faktisk kan tolke?

HER: Det ville jo være den bedste af alle verdener, hvis man havde en fysisk tolk til stede, for eksempel ved alle grundlovsforhør.

Men nu er landet jo, selvom det er et lille land, så er det alligevel sådan, at langt langt de fleste tolke er koncentreret mellem de største byer og ikke kan komme frem inden for de påkrævede 24 timer til et retsmøde.

Og derfor kan det være nødvendigt, måske navnligt i provinsen, at ty til telefontolkning. Ikke en skriftlig tolkning, men en telefontolkning. Så der er nogle praktiske udfordringer. Men det rejser spørgsmålet, som du sikkert også kommer ind på, om en bedre certificering af tolke generelt, a la eventuelt den norske model.

PT: Du har beskæftiget dig med det politiske aspekt af det her. Hvorfor tror du, det er så svært at få politisk lydhørhed for et problem, der på mange måder ligger lige til højrebænet? Det går meget godt med at lave en tolkeordning i Norge.

HER: I sidste ende er det et spørgsmål om bevillinger, det er der, den lander, tror jeg, og det er også der, den er landet her. I Norge og Sverige er der ganske rigtigt certificeringsordninger, i Norge endda en uddannelsesordning. Den svenske har svært ved at få dækket sprogområderne, altså man har sat barren så højt, at der stort set ikke er nogen, der opfylder eller ønsker at opfylde den certificering, der er brug for inden for rets- og polititolkning. Mens man i Norge har haft succes og dækket omkring 80 sprogområder under ordningen der, ifølge de tal, jeg har set, mens der stadig udestår omkring 40 sprog.

PT: Det kan have lange udsigter rent politisk, kan du på domstolenes vegne sige noget om, mens man afventer politiske indgreb, at gå sammen med Rigspolitiet om at forbedre den eksisterende tolkefortegnelse, eller luge ud, havde jeg nær sagt. For efter sigende står der 1000-1200 personer på den, hvor der i realiteten nærmere er 2-300 kvalificerede og aktive tolke. Gad vide, om flere af dem er flyttet fra landet, så funktionærer ringer en masse forgæves? Kan man forbedre den sammen med Rigspolitiet, inden man går i gang med et større politisk arbejde?

HER: Det kan man givetvis. Vi har haft et arbejde i gang, som så blev standset omkring 2018, hvor der kom en udmelding fra Kammeradvokaten, der i hvert fald dengang mente, at tolkeydelser inden for retsvæsen, det vil sige domstole, politi og udlændingemyndigheder skulle sendes i udbud. Det udbud endte med en kontrakt til EasyTranslate.

PT: En sag interesserede i publikum kan hyggelæse op på.

HER: Så der har været et arbejde i gang, men igen: Det er strandet på bevillinger.

FW: Nu med dit meget store kendskab til digitalisering af domstolene, med brug af videoafhøringer og AI og den teknologiske udvikling, er der overvejelser i Domstolsstyrelsen om et løft til videotolkning, også AI-understøttet videotolkning, som en forbedring af det her? Vi står med nogle helt utrolige hjælpemidler. Er domstolene de sidste der skal være med til at introducere det?

HER: Der er sikkert flere holdninger til det med AI-tolkning og video.

FW: Jeg mener ikke som erstaning men som supplement.

HER: Vi har videofaciliteter, men de er ikke hensigtsmæssigt indrettet til samtidighedstolkning ved retsmøder, for så får du en kakofoni i retslokalet. Men intet er udelukket, absolut ikke. Svenskerne har jo et projekt inden for anvendelse af AI-tolkning. Jeg skal ikke kunne sige, om vi når dertil, men det er oplagt at undersøge det, på samme måde som vi allerede er ved at undersøge AI-brug i sagsbehandlingen.

PT: Jeg er spændt på at høre nærmere om det svenske eksempel, jeg er ikke sikker på, at der er tale om en decideret tolkemaskine?

HER: Nej, det er primært skriftlig tolkning.

PT: Bare så man ikke sidder og tror, at den er der allerede, og at vi tolke bliver erstattet i morgen. Men det banker da på. Jeg havde lovet mig selv, at vi ikke skulle tale AI, så jeg håber ikke, det er det du står og markerer med, Tanya?

TKC: Det var det faktisk, jeg vil bare gerne advare mod at overlade alt for meget til AI, fordi det er et kendt problem, at de hallucinerer, altså finder på ting. Så det er bydende nødvendigt at fastholde kvalitetskontrol, helst ved certificerede tolke, som kan tjekke, at det er korrekt. Ellers risikerer vi at introducere "fakta", som ingen nogensinde har sagt, men som AI bare putter ind, fordi det var det, der lå i mønstrene i deres træningsdata. Så det ville jeg bare lige advare mod.

HER: Enig, den hallucineringsrisiko er jo skrækindjagende i en retssag.

PT: I mangel af bedre, Erbil, som forsvarsadvokat, hvis vi antager, at der er risiko for tvivlsom og mangelfuld tolkning, udveksler I forsvarsadvokater så tips og oplysninger om, hvem man skal ringe til, kender du den og den for eksempel dygtig rumænsk tolk, simpelthen for at slippe for de mindre dygtige tolke?

EK: Nej, det gør vi ikke af den simple grund, at der ikke er så mange dygtige, hvis du spørger mig. Når vi er ved domstolene, så er det jo retten der indkalder, så det har vi ikke nogen indflydelse på. Så skulle det være ved klientmøder og besøg. I hvert fald os, der har været i gang i mange år har oparbejdet et kendskab til tolkeniveauet og hvem der kan noget og hvem der ikke kan noget. Der hvor man har dem på enmandshånd, der er det lidt nemmere. Selv tolke, der ikke nødvendigvis er prangende, kan måske gå an, for tiden er der til at snakke lidt frem og tilbage. Men tiden går hurtigt i retssalen, den går og den går hurtig, og der skal leveres. Og det er der, folks manglende evner for alvor kommer til udtryk, fordi det er en anden scene, man sætter.

PT: Frederik, vil du sige noget om, hvordan domstolene og retterne skulle kunne sikre kompetent tolkning og evt have et klagesystem, der ville være velfungerende?

FW: Det er virkelig vigtige spørgsmål, der bliver rejst her. Den bedste måde at komme videre på var vel at få en form for fokus på, i betækningsarbejdet eller ved præciseringer i retsplejeloven, at kunne stille nogle lidt mere kvalificerede krav til, hvad der foregår, i det omfang det er anerkendt, at der er behov for det, at man sikre at man som forsvarsadvokat har nogle holdepunkter i forhold til at påpege fejl i underinstansens sagsbehandling, og støtte det på henvisning til nogle normer, som er lidt mere vidtgående end som sådan hr. Jeg er helt enig i, at med hensyn til AI-understøttelse, så er det alene som supplement. Du kan ikke udskifte et menneske med en AI til at oversætte (tolke,

red.) generelt. Jeg synes, der skal være en kombination dels med bedre teknologisk understøttelse i det omfang, det er muligt. Det ville skabe større klarhed omkring situationen og så en anerkendelse af, at det her er et problem, for det er der i høj grad noget, det fremgår, at det kan være.

PT: Men er det et samfundsproblem eller bare en problemstilling? Er det i virkeligheden en gene for jer, der arbejder med det og så for de udlændinge, der er tiltalt for kriminalitet. Altså, er det noget, danskere bredt set synes er et problem. Man kunne måske spørge dig, Frederik, er der er fokus på tolkeproblemer internationalt, altså den her leg, vi leger, at det skulle være topprofessionelt hele tiden?

FW: Der er retspraksis på området, som man kan henvise til. I forhold til uskyldsformodningen i straffesager er det absolut væsentligt at have et ordentligt holdepunkt, helst i lovforarbejder, helst i noget solidt. Derfor ville det være glædeligt at få nogle flere fortolkningsbidrag til at lade det indgå i retssager, så man er sikker på at få en bedre kvalificeret tolkning.

HER: Tolkning der viser problemer er ikke bare et problem for politi og domstole men også sundhedsmyndigheder og så videre. Man er selvfølgelig afhængig af en relevant og rigtig tolkning. Det yderligere lag ift politi og retsvæsenet det hele taget taler vi om retstolkning, hvor vi taler et særligt sprog i retssalene, og som vi bliver nødt til at have ift. loven og retshandlingen. Det kræver at man som tolk er bekendt med sproget, det er vi opmærksom på, at man som tolk er bekendt med det at retstolke.

PT: Ja, for ellers ville de ikke stå i Rigspolitiets fortegnelse.

HER: Præcis.

PT: Måske kan vi runde af med netop Rigspolitiets fortegnelse over tolke. Erbil Kaya, du forsvarede for nylig en tolk, som var tiltalt og nu dømt for embedsmisbrug ved at have undladt at tolke visse passager fra en samtale i forbindelse med et politiovervåget besøg i en arrest. Kan du beskrive, hvorfor du valgte at tage den sag?

EK: Som den forsvarsadvokat, der har været mest ude i pressen og kritisere kvaliteten af tolkning og tolkes kvalificering, er det da paradoksalt, at man så vælger mig. Men det var en sag, hvor en varetægtsfængslet skulle have besøg af sin mor. Tolken får at vide, at han skal oversætte det hele og stoppe dem, hvis de begynder at tale om sagen. Der sidder en arabisktalende betjent med til besøget. Under den senere retssag får vi så at vide, at det er med vilje, at han er sat ind ved besøget lige den dag, fordi der var en mistanke mod tolken.

PT: Det var en slags undercover.

EK: Det var en form for undercover.

PT: Altså politiets egne interne kvalitetssikring.

EK: Ja, det kan man sige. Og det kan være hele denne her debat har gjort, at de gerne ville sætte fokus på det og måske statuere et eksempel. Men det kom altså frem i retten, at politibetjenten skriver en rapport og nævner, at det og det altså ikke blev oversat. Og det var nogle ret centrale ting i forhold til brev- og besøgskontrol, hvor man ikke må tale om sagen og give beskeder videre, fx. "sig lige til hende der at hun ikke skal gå over til forurettede og gøre sådan og sådan". Tolken bliver så tiltalt for embedsmisbrug.

PT: Jeg kan nævne, at noget andet man skal som tolk er lidt at være tankelæser ved disse politiovervågede besøg. Der sidder nogle mennesker og taler sammen, og så får du at vide som tolk, at de ikke må tale om sagen. Det skal jeg som tolk så forsøge at styre, altså ligesom tage det i opløbet og vurdere, at nu er de måske på vej i retning af at tale om sagen. En sag hvis indhold, jeg i øvrigt ikke kender til. Så held og lykke med det, også bare på dansk.

Vi har ikke så meget tid, desværre. Måske et enkelt spørgsmål fra publikum?

SPØRGER: Jeg har to spørgsmål. Det lyder som et stort problem med ukvalificerede tolke. Hvad kan man så gøre ved det, mon, for der sidder en tiltalt, som siger noget. Så kommer der en tolk, som højst sandsynligt er ukvalificeret, det vil sige nu er det ikke hans ord længere, ikke 100 procent måske. Så sidder der en retssekretær og skrive det ned, så kommer vi mere og mere ud af et sidespor. Hvad kan man gøre ved det? Og det andet spørgsmål: AI, der ligger borgerforslag om at lydoptage alle retsmøderne, hvor den kan gå efter det hele, så kan man få så objektive synspunkter på, hvad der er blevet sagt, fordi de er blevet optaget.

FW: Det er et rigtigt godt eksempel på, at vi i Danmark burde optage, ligesom man gør i en række lande. Det kan få betydning på en række områder, og på tolkeområdet er det klart i lyset af den teknologiske udvikling generelt. Det er ikke for at spille bolden over til Henrik igen, men vi er begge interesserede i digitalisering af domstolene og det var et forslag, som jeg drøftede med Domstolstyrelsens ledelse på et tidspunkt, i de baltiske lande optager man alt, der foregår. Det ville være et fantastisk redskab at have.

HER: En overordnet ting, der fortjener en bemærkning. Vi har rigtigt mange gode tolke ved domstolene. Jeg vil ikke skære alle over en kam, men der er selvfølgelig sprogområder og konkrete tolke, der kan være udfordringer med. Men jeg vil bestemt ikke gå med på, at det er samtlige tolke eller en overvejende del af alle tolke, der giver problemer. Det med optagelserne, i straffesager i byretterne, der optager vi faktisk allerede alle forklaringer. Vi er ikke gået skridtet videre som i Sverige med at optage hele hovedforhandlingen, men man optager allerede de forklaringer, der afgives i straffesager.

PT: Vi er desværre løbet tør for tid. Tusind tak for at møde op og drøfte dette emne. Alle er enige om én ting, nemlig at ingen forsvarer tvivlsom tolkning. Jeg håber, vi har fået belyst emnet, og fortsat godt Folkemøde.